

TEMEL BULGULAR

2019 KÜRESEL ÇOK BOYUTLU YOKSULLUK ENDEKSİ

2019 Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE), dünya genelinde yoksulluğun ayrıntılı bir resmini çizerek, insanların her gün yoksulluğu nasıl deneyimlediklerine bakmak için basit parasal tedbirlerin ötesine geçiyor. Örneğin, insanların sağlıklı olup olmadığını, temiz suya erişimi olup olmadığını veya okula gidip gitmediğini değerlendiriyor. Dünya genelindeki çok boyutlu yoksulluğun doğası ve kapsamı hakkında bilgi sahibi olan politika belirleyiciler, yoksulluğun her biçiminin ortadan kaldırılmasına yönelik 1'inci Sürdürülebilir Kalkınma Amacının (SKA) çağrısına daha iyi cevap verebilir.

Küresel ÇBYE'nin 2019 raporu, 5,7 milyar insandan oluşan 101 ülkeyi kapsıyor. Bu küresel nüfusun yaklaşık %76'sıdır. Çok boyutlu yoksulluk içinde yaşayan insanlar, sağlık, eğitim ve yaşam standardındaki ağırlıklandırılmış göstergelerin en az üçte birinde yoksunluk yaşıyor.

Artık ülkelerin zengin veya yoksul olduğunu düşünmenin bir anlamı yok. Çok boyutlu yoksulluk içinde yaşayan insanların üçte ikisinden fazlası (886 milyon) orta gelirli ülkelerde yaşıyor. 2019 küresel ÇBYE, kimin arayı kapatıp kimin geride bırakıldığını görmek için eşitsizlik gözlüğünden yoksulluğa bakıyor.

- Dünya çapında 1,3 milyar çok boyutlu yoksul insanların 886 milyonu (toplamın üçte ikisinden fazlası) orta gelirli ülkelerde yaşıyor. ÇBYE yoksullarının yaklaşık üçte biri (440 milyon) düşük gelirli ülkelerde yaşıyor.
- Yoksul insanlar, tabii ki, bir ülke geneline eşit miktarda dağılmaz. Örneğin, Uganda'da (düşük gelirli bir ülke) çok boyutlu yoksulluk yaygınlığı %55,1'dir ve Sahraaltı Afrika ortalamasına yakındır. Ancak daha yakından bakınca Uganda'nın Afrika'nın mikrokozmu olduğu görülür: Yoksulluk oranı %6,0 (Kampala) ile %96,3 (Karamoja) arasında değişiyor; bu da ülke bölgelerinin, Güney Afrika'dan Güney Sudan'a ÇBYE yaygınlığının Sahraaltı Afrika'daki aşırı uçlarını kapsadığı anlamına geliyor.
- Orta gelirli ülkelerin ulusal düzey altındaki bölgeleri genelinde, çok boyutlu yoksulluk yaygınlığı %0 ile %86,7 arasında değişiyor. Düşük gelirli ülkeler için %0,2 ile %99,4 arasında değişiyor.

Küresel ÇBYE'nin ayrıştırılması, bölgeler ve ülkeler içinde çarpıcı eşitsizlikleri ortaya koyuyor; ve çok boyutlu yoksul insanların nerede yaşadığına ilişkin yeni bir anlayış getiriyor.

- Sahraaltı Afrika ve Güney Asya çok boyutlu yoksul insanların en büyük bölümüne ev sahipliği yapıyor (çok boyutlu yoksul insanların %84,5'i bu iki bölgede yaşıyor), ancak çok boyutlu yoksulluk yaygınlığı ülkeler arasında çok büyük farklılıklar gösteriyor. Sahraaltı Afrika'da, Güney Afrika'da %6,3'ten Güney Sudan'da %91,9'a yükseliyor. Güney Asya'da, %0,8 (Maldivler) ile %55,9 (Afganistan) arasında değişiyor.
- Diğer bölgelerde de yoksulluğa karşı harekete geçilmesi gerekiyor. Yemen (%47,7), Doğu Timor (%45,8) ve Haiti (%41,3) görece yüksek çok boyutlu yoksulluk yaygınlığı sergiliyor.

Yoksulluğu tam olarak anlamak için, enine boyuna incelememiz gerekiyor. Ortalama oranlar bize insanların yoksulluğu deneyimledikleri farklı yollar hakkında hiçbir şey söylemiyor. Küresel ÇBYE, hem yoksul kişi sayısına hem de yoksulluklarının yoğunluğuna bakarak bu analizi sağlıyor.

- Daha yoksul ülkeler, yalnızca çok boyutlu yoksulluk içinde yaşayan daha fazla sayıda insanı değil, aynı zamanda her yoksul insanın daha fazla göstergeden yoksun olduğu daha yüksek bir yoğunluğu da sergileme eğilimindedir (yani, onlar daha yoğun bir şekilde yoksulluk çekiyor).
- Bazı ülkeler, benzer yaygınlıkta ancak oldukça farklı yoğunlukta yoksulluğa sahiptir. Örneğin, Malavi ve Nijerya'da insanların sadece yarısından fazlası çok boyutlu yoksuldur (sırasıyla %52,6 ve %51,4), ancak yoksulluğun yoğunluğu değişiklik gösteriyor (sırasıyla %46,2 ve %56,6).

Yoksulluğun birçok yüzü var. Nijerya, Pakistan, Sudan ve Haiti gibi ülkeler, yoksullar arasında yüksek düzeyde eşitsizlik sergiliyor; bu da, burada çok boyutlu yoksulluk içinde yaşayanlar arasında daha fazla heterojenlik olduğu anlamına geliyor.

- Çok boyutlu yoksul insanlar arasındaki eşitsizlik (her insanın yoksulluk puanından “varyans” ile ölçülür) ÇBYE değeri ile artış eğilimindedir, ancak ülkeler arasında büyük bir varyasyon var: Örneğin, Mısır ve Paraguay yakın ÇBYE değerlerine sahiptir (yaklaşık 0.190), ancak çok boyutlu yoksul insanlar arasındaki eşitsizlik Paraguay'da (0,013'lük varyans) Mısır'dakinden (0,004) çok daha yüksektir.
- Pakistan ve Bangladeş Güney Asya'daki, Sudan ve Yemen Arap ülkelerindeki, Haiti de Latin Amerika ve Karayipler'deki yoksullar arasında en yüksek eşitsizliği sergilemektedir.
- Ortalama yoğunluk, Nijerya ve Pakistan'da olduğu gibi, bir hayli çeşitli olduğunda, politikaların farklı yoksul insan gruplarına uyarlanmasını sağlamaya özel ihtiyaç var. En yoğun ve en az yoğun şekilde yoksun olanların ihtiyaçları oldukça farklı olabilir.

Küresel ÇBYE'nin yaşa göre ayrıştırılması gruplar arasında eşitsizlik olduğunu ortaya koyuyor. Çok boyutlu yoksul çocuk oranı, yetişkinlerden daha yüksek ve en küçük yaştaki çocuklar en büyük yükü taşıyor.

- ÇBYE bakımından yoksul 1,3 milyar kişiden neredeyse yarısı (toplam 663 milyon) çocuktur ve %32'si (428 milyon) 10 yaşından küçüktür.
- Çocuklarda yoksulluk oranı yetişkinlere göre iki kat fazladır: Üç çocuktan biri çok boyutlu yoksulken, yetişkinlerde bu oran altıda birdir.
- Çocukların çok boyutlu yoksul ve tüm göstergelerde yoksun olma ihtimali yetişkinlerden yüksektir; yani, daha yüksek yoğunlukta yoksulluk çekiyorlar.
- Burkina Faso, Çad, Etiyopya, Nijer ve Güney Sudan'da, 10 yaşın altındaki çocukların yaklaşık %90'ı veya daha fazlası çok boyutlu yoksuldur.

Güney Asya'da çocuk yoksulluğu mercek altına alındığında, aynı hane içinde farklılıklar ve cinsiyetler arasında eşitsizlikler olduğu görülüyor.

- Güney Asya'da, beş yaşın altındaki çocukların %22,7'si beslenme konusunda hane içi eşitsizliğe maruz kalıyor; hanede en az bir çocuk kötü besleniyor, ancak aynı hanede en az bir çocuk kötü beslenmiyor. Pakistan'da beş yaşın altındaki çocukların üçte birinden fazlası beslenme konusunda hane içi eşitsizliğe maruz kalıyor.
- Güney Asya'da kız çocuklarının %10,7'si okula gitmiyor ve çok boyutlu yoksul hanelerde yaşıyor (erkek çocuklarda ise bu oran %9,0); bu ortalama, ülkeler arasındaki büyük varyasyonları gizliyor: Afganistan'da bu oran, kız çocuklarında %44'tür (erkek çocuklarda ise %24,8).

Zaman boyutunda eğilimleri araştırmaya devam eden bir çalışmanın¹ ön bulgularına göre, incelenen ülkeler² grubunda yaşayan yoksul insan sayısında büyük bir azalma oldu: 1,1 milyardan 782 milyona düşüş.

- Bu gelişme, 2004-2018 döneminde Afrika ülkelerindeki hızlı nüfus artışına rağmen meydana geldi. Üç Afrika ülkesinde (Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Etiyopya ve Nijerya) nüfustaki artış yoksullukta azalma oranını geride bıraktı; sonuçta, yoksul insan sayısı arttı.
- ÇBYE'yi en hızlı azaltan Hindistan'da, 2005/06 ve 2015/16 yılları arasında 271 milyon kişi yoksulluktan çıktı; en yoksul bölgeler, gruplar ve çocuklarda yoksulluğun geçen yıl en hızlı azaldığı bildiriliyor.
- Hindistan, hem yaygınlık hem de yoğunluğu dikkate alan ÇBYE'de en hızlı mutlak düşüşü yaşadı. Bangladeş de hızlı bir düşüş kaydetti, bunu Etiyopya ve Haiti takip etti. Peru, kendi başlangıç durumu ÇBYE'sine göre, en büyük düşüşe tanık oldu.

İncelenen bu ülke grubundaki nüfusun en yoksul yüzde 40'ındaki yoksunluklar, genel ortalamadan daha hızlı azaldı.

1 Zaman boyunca değişiklik analizleri uyumlaştırılmış veri setleri kullanıyor, böylece eğilimler göstergeye göre titizlikle araştırılabilir ve nüfus gruplarına göre ayrıştırılabilir.

2 Ülkeler her dünya bölgesini ve gelir kategorilerini kapsıyor: Üst-orta (Peru), alt-orta (Bangladeş, Hindistan, Nijerya, Pakistan, Vietnam) ve düşük (Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Etiyopya, Haiti).

- Etiyopya dışında analiz edilen on ülkenin hepsinde yoksunluklar, en dipteki %40'lık kitlede nüfusun geri kalanından daha hızlı düştü. Bu örüntü, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Bangladeş'in yanı sıra özellikle Hindistan ve Peru'da güçlüydü. Göreceli olarak, en dipteki %40'ın kazanımlardaki büyüme tüm ülkelerdeki toplam büyümeyi aştı.

İncelenen tüm ülkelerde, insanların eğitim, sağlık ve yaşam standartlarının birçok alanında önemli gelişmeler oldu; ancak veriler, ilerlemenin farklı yolları olduğunu gösteriyor.

- Etiyopya, Hindistan ve Peru, 10 göstergenin tümünde yoksunlukları önemli ölçüde azalttı. Her biri farklı alanlarda en büyük başarıları elde etse de, Etiyopya beslenme, okula devam, içme suyu ve varlıklar konusunda en büyük gelişmeyi kaydetti. Hindistan beslenme, sıhhi koşullar, pişirme yakıtı ve varlıkları son derece iyileştirdi. Peru temiz enerji, elektrik, konut ve varlıkları geliştirdi. Diğer ülkeler birçok göstergede -ancak 10'unun tamamında değil- yoksunlukları önemli ölçüde azalttı: Bangladeş dokuzunda, Haiti sekizinde ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti ile Pakistan altısında yoksunlukları azalttı.

İlerlemeye rağmen, incelenen tüm ülkelerde, kırsal alanlar kentsel alanlardan, çocuklar yetişkinlerden hala daha yoksul.

- Kırsal alanlarda yoksulluğun azaltılmasının kentsel alanları geride bıraktığı -yoksul yanlısı bir gelişme- Haiti, Hindistan ve Peru'da bu farklılıkları azaltma konusunda olumlu eğilimler olduğu göze çarpıyor.
- Çocuk yoksulluğu Bangladeş, Haiti, Hindistan ve Peru'da yetişkin yoksulluğundan çok daha hızlı düştü. Bununla birlikte, incelenen diğer ülkelerde, çocuklar ya Etiyopya'da olduğu gibi geriye düştü ya da Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Pakistan'da olduğu gibi ilerlemeleri yetişkinlerle birlikte durdu.

Yoksulluk ve eşitsizliği takip etmek için çok yönlü bakış açılarına ihtiyaç var.

- Yoksulluk karmaşıktır. Gini katsayısı ile ölçülen ekonomik eşitsizlik ile ÇBYE arasında korelasyon yoktur veya çok azdır.
- ÇBYE, ekonomik eşitsizlik ve Eşitsizliğe Uyarlanmış İGE'nin her biri, kimseyi geride bırakmamızı sağlayacak politika eylemine yönelik önemli ve ayırt edici analizlere katkıda bulunuyor.

2019 küresel ÇBYE teknik notu:

- Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi'nin (ÇBYE) 2019 baskısı 5,7 milyar kişiden oluşan 101 ülkeyi kapsıyor. Bu hemen hemen küresel nüfusun %76'sıdır.
- 2019 yılında, Küresel ÇBYE, Sahraaltı Afrika nüfusunun %99'unu, Güney Asya nüfusunun %95'ini, Doğu Asya ve Pasifik nüfusunun %95'ini, Latin Amerika ve Karayipler nüfusunun %81'ini, Arap ülkeleri nüfusunun %81'ini ve Doğu Avrupa ve Orta Asya nüfusunun %32'sini kapsıyor.
- 2019 küresel ÇBYE 14 ülkeden yeni veri setleri kullanıyor: Arnavutluk NSA 2017/18; Benin NSA 2017/18; Kongo Cumhuriyeti ÇGKA 2014/15; Haiti NSA 2016/17; Irak ÇGKA 2018; Ürdün NSA 2017/18; Laos DHC ÇGKA 2017; Maldivler NSA 2016/17; Pakistan NSA 2017/18; Filipinler NSA 2017; Senegal NSA 2017; Sierra Leone ÇGKA 2017; Güney Afrika NSA 2016; ve Tacikistan NSA 2017.

- 2019 ÇBYE hesaplaması için kullanılan araştırmalar arasında 50 Nüfus ve Sağlık Araştırması (NSA), 42 Çok Göstergeli Küme Araştırması (ÇGKA), 1 NSA-ÇGKA ve NSA ile ÇGKA'ya benzer bilgi sağlayan 8 ulusal araştırma yer alıyor.
- Araştırmalar, 2007 ile 2018 arasında, her ülke için mevcut olan en yakın tarihli verilere dayanıyor. Kapsanan kişilerin büyük çoğunluğu (5,7 milyar kişinin 5,2 milyarı, 1,3 milyar ÇBYE yoksul insanın 1,2 milyarı) 2013 yılında veya sonrasında yapılan araştırmalar yoluyla yansıtılıyor.
- Çok boyutlu yoksulluk içinde yaşayan insan sayısı, UNDESA/Nüfus Bölümü'nün tüm ülkeler için 2017 yılı toplam nüfusuna ilişkin tahminlerini kullanarak hesaplanmıştır.
- Çok boyutlu yoksulluk içinde yaşayan insanlar, sağlık, eğitim ve yaşam standartlarındaki ağırlıklandırılmış göstergelerin en az üçte birinde yoksundur. Göstergeler arasında beslenme, çocuk ölümleri, okullaşma süreleri, okula devam, pişirme yakıtı, sanitasyon, su, elektrik, konut ve varlık sahipliği yer alıyor.
- Aşırı çok boyutlu yoksulluk (veya aşırı yoksulluk) içinde yaşayan insanlar sağlık, eğitim ve yaşam standartlarındaki ağırlıklandırılmış göstergelerin en az yarısında yoksundur.
- Çok boyutlu yoksulluğa maruz kalmış insanlar, ağırlıklandırılmış göstergelerin %20 ila %33'ünde yoksundur.
- 2019 küresel ÇBYE, Haiti ve Peru'yu; Bangladeş, Hindistan, Pakistan ve Vietnam'ı; Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Etiyopya ve Nijerya'yı kapsayan, bir grup ülke için zaman boyunca eğilimler hakkındaki bir araştırmanın ön bulgularını iğeriyor.